

NE-A ÎNȚELES, NE-A AJUTAT
(Mioara Avram: 85 de ani de la naștere)

Doamna profesor universitar doctor Mioara Avram ar fi împlinit la 4 februarie 2017 vârsta de 85 de ani. Destinul implacabil a dispus însă altfel. La 11 iulie 2004 s-a stins din viață, înainte de vreme. O boală necruțătoare de lungă suferință a luat-o dintre noi. Personalitate proeminentă a lingvisticii românești, neobosită cercetătoare, slujitoare permanentă de mai bine de cinci decenii la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” al Academiei Române din București, cu merite de netăgăduit în domeniul romanisticii, membră a numeroase foruri științifice din România și din străinătate, mare prietenă a colegilor filologi din Republica Moldova. Fiind o persoană cu aptitudini și însușiri intelectuale, morale deosebite, Domnia Sa a lăsat o parte din sine, prin arsenalul său științific, spiritual și civic, în generațiile de studenți, doctoranzi și discipoli, pe care i-a modelat și i-a ghidat cum a știut ea mai bine.

S-a născut la 4 februarie 1932, la Tulcea, în familia ofițerului Nicolae Grigorescu și a profesoarei Mândița Grigorescu (n. Caraman). Școala primară și liceul le-a făcut în orașul natal (1949), îndrumată fiind de mama ei, profesoară de limba română, care i-a insuflat pasiunea pentru cunoașterea corectă a limbii române. Urmează apoi cursurile Facultății de Filologie (specialitatea limba și literatura română) a Universității din București, pe care a absolvit-o în anul 1953. Aici i-a avut ca profesori pe reputații lingviști Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, Boris Cazacu ș.a. Încă din studenție a început să lucreze la Institutul de Lingvistică al Academiei Române, continuându-și activitatea în acest institut și după pensionare, îndeplinind diverse funcții: preparator (1951), cercetător (1953), cercetător principal (1954), doctorand bursier (cu frecvență, 1955), cercetător ajutor (1958), cercetător principal (1960), șef de sector (1963), cercetător principal I și șef de sector (1990). Pensionată în 1999, este reangajată cu o jumătate de normă (0,5) în calitate de cercetătoare și șefă a sectorului de gramatică la același institut al Academiei Române, unde a funcționat până în ultima clipă [1, p. 60].

Din căsătoria cu Andrei Avram, reputat specialist în fonetica și fonologia limbii române, au rezultat trei feciori: Alexandru, Andrei și Petru, de a căror educație s-a ocupat cu afecțiune și devotament.

Când avea doar 27 de ani (1959), își susține doctoratul, sub îndrumarea acad. Iorgu Iordan, cu o lucrare de o amplă erudiție în domeniul sintaxei istorice. Teza *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, publicată în anul următor la Editura Științifică și Enciclopedică, a fost distinsă cu premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române.

Concomitent cu activitatea la Academie, a activat, prin cumul, în învățământul superior: asistentă la Facultatea de Filologie a Universității din București (1954-1956), lector la Institutul Pedagogic „Maxim Gorki” (1961-1963), lector la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1963-1967). Din 1969 conduce doctorate (10 teze susținute).

A avut mai multe stagii de documentare în străinătate: URSS (1965), Cehoslovacia (1966), Franța (1969, 1973). A ținut conferințe la Universitatea din Viena (1993).

Cunoscutul lingvist Marius Sala vorbea la o aniversare despre aprecierea dată de foștii profesori universitari sărbătoritei. Astfel, iubitul profesor Al. Rosetti spunea despre Mioara Avram „că este în tot ce face, dar mai ales în gramatică «beton armat» și oricât ai încerca să răstorni nu poți realiza acest lucru”, adăugând despre cunoștințele ei în domeniul gramaticii românești că sunt „Curte de Casație”. Cu altă ocazie profesorul își amintește despre ședințele de gramatică, „unde de multe ori o fată cu cozi blonde intervenea cu o argumentare logică, obținând de fiecare dată acordul celorlalți” [2, p. 82]. Asemenea păreri erau auzite și de la alți profesori: de la Alexandru Graur, pe care l-a considerat totdeauna adevăratul ei maestru, și de la Iorgu Iordan, conducătorul tezei de doctorat, consacrată evoluției subordonării circumstanțiale în limba română. La aceste aprecieri s-au adăugat și admirațiile venite din partea colegilor ce i-au urmărit îndelungata-i activitate. De exemplu, colegul acad. Marius Sala consideră că Mioara Avram „a apărut ca o stea pe firmamentul lingvisticii românești” [3]; doctorul profesor universitar Emil Ionescu a supranumit-o „Biblie a lingviștilor și filologilor români” [4, p. 73]; iar colega Ioana Vintilă-Rădulescu scria în memoriam răposatei: „Înzestrată cu o minte sclipitoare și sistematică și cu un simț al limbii fără greș, cunoscătoare fără egal a tuturor aspectelor limbii române, având cunoștințe vaste în aproape toate domeniile lingvisticii, ținându-se la curent cu noutățile disciplinei noastre și ajutată de o memorie prodigioasă, Mioara Avram s-a identificat, prin lucrările colective pe care le-a conceput, condus și realizat, precum și prin opera sa personală, cu însăși limba română în tot ceea ce are ea mai valoros” [5, p. 5-6].

Cercetătoarea Magdalena Popescu-Marin păstrează în memorie atmosfera familială creată la sectorul de gramatică, pe care dna Avram l-a condus vreme îndelungată, unde diferența dintre conducător și subalterni nu exista, „estompându-se în favoarea unei relații colegiale, care îngăduia nelipsite ale aniversării ale membrilor sectorului și

sărbătoarea altor evenimente importante legate de familiile acestora. Citea cu atenție tot ce se scria în sector și lăsa fiecăruia libertatea de a-și alege subiectele și direcțiile de cercetare. Era în același timp o perfecționistă a detaliului, nelăsând să-i scape nicio virgulă necorectată. Exigența și competența Mioarei Avram au atras respectul colegilor și pot spune că mulți dintre noi deveniseră dependenți de opiniile ei. Ne vor lipsi sfaturile Mioarei Avram, și nu numai pe tărâm științific” [6, p. 227].

De numele Mioarei Avram sunt indisolubil legate operele fundamentale ale lingvisticii românești din ultimele decenii. De-a lungul unei jumătăți de secol a participat la elaborarea unor lucrări colective de amploare (22 de volume ca: *Gramatica limbii române* (2 ediții), *Studii de gramatică* (3 vol.), *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română* (7 vol.), *Tratatul de formare a cuvintelor în limba română* (3 vol.), *Dicționar enciclopedic român* (I-IV, în colaborare cu acad. I. Iordan și alții), *Crestomație romanică* (3 vol., sub redacția acad. I. Iordan), *Istoria lingvisticii româ-nești* (coordonator acad. I. Iordan), *Dicționar ortografic, ortoiepic și morfologic al limbii române* (redactor responsabil), *Enciclopedia limbilor romanice* (coordonator acad. Marius Sala). La unele dintre ele a fost redactor alături de acad. Al. Graur. Multe din aceste studii sunt abordate din perspectiva mai amplă a lingvisticii generale și romanice, domenii pe care regretata cercetătoare le-a stăpânit temeinic.

În ultimii ani de activitate a publicat câteva lucrări personale destinate problemelor de gramatică, exprimării corecte și ortografiei românești: *Gramatica pentru toți* (3 ediții), *Probleme ale exprimării corecte* (1987), *Ortografia pentru toți: 30 de dificultăți* (1990, ediția a 2-a 1997), *Cuvintele limbii române între corect și incorect* (2001). Aceste cărți, devenite studii de referință, sunt înalt apreciate atât de specialiști, cât și de marele public, pentru profunzimea analizei, claritatea și accesibilitatea expunerii, pentru meticulozitatea documentării, rigurozitatea argumentării, pentru varietatea și concludența materialului ilustrativ. Broșura *Anglicismele în limba română actuală* (1997) este consacrată interferențelor lingvistice româno-anglo-americane, iar lucrarea *May We Introduce the Romanian Language to You?* (în colaborare cu Marius Sala, 2000) este destinată străinilor ce doresc să studieze limba română. Scrisă și tipărită inițial în engleză, lucrarea vede lumina tiparului și în română cu titlul *Faceți cunoștință cu limba română*, iar apoi și în franceză sub denumirea *Connaissez-vous le roumain?* (2001).

În domeniul ortografiei românești ia parte activă la discuțiile actuale referitoare la modificarea unor reguli ortografice, fiind împotriva hotărârii Academiei Române din 31 ianuarie 1991 de a efectua o reformă ortografică, prin care să se revină la folosirea literei *â* în interiorul cuvintelor și la *sunt, suntem, sunteți* în loc de *sînt, sîntem, sînteți*, modificare numită de M. Avram „diversiunea â”. Participând la masa rotundă cu tema *Ortografia limbii române – trecut, prezent, viitor* în cadrul „zilelor academice ieșene” în zilele de 7 și 8 noiembrie 1991, organizată de către Institutul de Filologie Română

„Alexandru Philippide”, Domnia Sa se implică activ la dezbateri, afirmând că actuala ortografie (aprobată în 1953) nu este comunistă, după cum susțin unii: „Dacă există elemente de comunism în ortografia din '53, ele erau în legătură cu scrierea cu inițială minusculă a lui *Dumnezeu*, de exemplu, sau a cuvintelor *Crăciun* și *Paști*, căci acolo ateismul intervenea și cerea minimalizarea acestor substantive din cauza noțiunilor exprimate, de fapt dintr-un fel de misticism de-a-ndoaselea pentru că exprima o frică de cuvinte, de grafia lor simbolică” [7, p. 99].

Cu părere de rău, în ciuda numeroaselor obiecții și proteste ale specialiștilor, Hotărârea a fost aprobată și de Adunarea Generală a Academiei Române din zilele de 18-19 decembrie 1991.

Neobosita lingvistă este totodată autoare a circa 200 de studii și articole științifice, tipărite în diverse publicații periodice și culegeri de specialitate din Țară și străinătate, cu o vastă tematică, precum: gramatica istorică, descriptivă și normativă a limbii române, derivarea cuvintelor, ortografia și ortoepia, cultivarea limbii și norma lingvistică, lexicologia și lexicografia, dialectologia, filologia, istoria lingvisticii românești, romanistica etc., etc. În același timp, a scris numeroase recenzii, note bibliografice, prefețe și articole de popularizare în periodicele nelingvistice (vezi 2, p. 87-89). În mai multe publicații se referă la activitatea unor lingviști notorii predecesori și contemporani. Avem în vedere articolele: *Gramatica lui Alexandru Philippide* (1984), *Timotei Cipariu, părintele filologiei românești* (1988), *Un maestru al lingvisticii* [Alexandru Graur] (1988), *Titu Maiorescu și ortografia românească* (1988), *Iorgu Iordan și limba română* (1990), *O scrisoare inedită a lui Sextil Pușcariu* (vizând probleme de ortografie a limbii române contemporane) (1992), *Cititori și maeștri (ai lingvisticii române contemporane)* (1994), *Jacques Byck și gramatica limbii române* (1994) ș.m.a.

A participat cu numeroase comunicări și referate de înaltă ținută științifică la mai multe congrese, simpozioane și colocvii internaționale de lingvistică și filologie romanică, de onomastică și romanistică din diferite centre științifice și universitare din Țară: *al X-lea Congres internațional al lingviștilor* (București, 1967); *al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică* (București, 1968); *Colocviul internațional „Eugen Coșeriu”* (Iași, 1992); *Colocviul internațional „Sextil Pușcariu”* (Cluj-Napoca, 1998), precum și din străinătate: Napoli (1974), Trier (1983, 1986), Berlin (1987), Sofia (1990), Regensburg (1990), Paris (1991), Tutzing/ München (1993), Palermo (1995).

Preocupată permanent de exprimarea corectă în limba română, ea a fost mereu prezentă atât în conferințele sale de la diferite redacții, edituri, cursuri de reciclare a cadrelor didactice, cât și în emisiunile de cultivare a limbii de la Radio București și Televiziunea română, sub denumirile *Odă limbii române*, *Răspundem ascultătorilor*, *Ghidul radiofonic – în lumea cuvintelor*, recepționate de-a lungul anilor cu mult folos și de ascultătorii din Basarabia și Nordul Bucovinei. Mai mulți ani la rând a fost președinta subsecției de ortografie a Comisiei de cultivare a limbii române în cadrul Prezidiului Academiei bucureștene.

Doamna Mioara Avram a fost printre primii savanți lingviști din România, care a participat, începând cu anul 1988, la diferite conferințe, colocvii, simpozioane, mese rotunde și a ținut diverse prelegeri de popularizare a cunoștințelor lingvistice, de cultivare a limbii în R. Moldova, discutând despre identitatea românei pe ambele maluri ale Prutului și Nistrului. În vara anului 1990, împreună cu alți colegi de breaslă de la București, a ținut la Chișinău mai multe cursuri de limba română pentru profesorii din școlile și liceele din Republica Moldova. Prezentând comunicarea *Unificarea limbii române literare și cultivarea limbii în România* la sesiunea științifică din 30 august 1990 de la Chișinău (organizată în comun de Liga Culturii pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și de Societatea Varlaam), cercetătoarea arată în cunoștință de cauză că după Unirea din 1918 într-o scurtă perioadă, s-a realizat unificarea limbii literare de pe întreg teritoriul, s-a înfăptuit însușirea normelor unice în toate provinciile locuite de români, inclusiv în Basarabia [8, p. 59-62]. În interviul *Uniți prin limbă, cuget și simțiri* (realizat cu M. Avram de Vlad Pohilă) și-a exprimat părerea că „acceptarea conștientă a normei menite să refacă unitatea spirituală înlătură treptat elementele de izolare” [9, p. 10]. A redactat și semnat mai multe studii, articole, declarații, apeluri și alte documente despre denumirea corectă – română a limbii literare din R. Moldova, Nordul Bucovinei și Sudul Basarabiei; a colaborat fructuos cu colegii de la Institutul de Filologie al AȘ din R. Moldova; a făcut revizia textului (împreună cu acad. Silviu Berejan) la *Gramatica uzuală a limbii române*, apărută la finele anului 2001 la Chișinău; a consimțit editarea în R. Moldova a cărților Domniei Sale *Ortografia pentru toți: 30 de dificultăți* (ediția a doua, 1997); a prefațat lucrările de referință ale autorilor și editorilor basarabeni: *Dicționar al greșelilor de limbă* (Ch.: Editura Arc, 1998), *Dicționar enciclopedic ilustrat* (Ch.: Editura Cartier, 1999) etc.

Reputata savantă a fost membră a unor organisme științifice internaționale (*Société de Linguistique Romane; Réseau Panlatin de Terminologie – Realiter*) și a mai multor foruri științifice din țară (*Societatea Română de Lingvistică – președintă; Societatea Română de Lingvistică Romanică; Societatea de Științe Filologice din România, Comisia de cultivare a limbii din cadrul Prezidiului Academiei Române – președintă, membră de onoare a Societății „Limba Noastră cea Română” din Chișinău*). A fost de asemenea, membră în comitetele de redacție ale revistelor *Studii și cercetări lingvistice* (din 1955), *Revue roumaine de linguistique* (din 1988 redactor responsabil adjunct), *Limbă și literatură, Limba română* [București] (din 1993 redactor responsabil adjunct); membră în comisii de admitere și de examinare la doctorat și referentă oficială în comisia de susținere a unor teze de doctorat la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” și la Universitatea din București. A fost referent oficial la susținerea unei teze de doctorat la Universitatea din Lund (Suedia) și la Universitatea „Kliment Ohridski” din Sofia (Bulgaria); a fost autoarea mai multor referate pentru acordarea unor titluri științifice onorifice la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava; expert în Comisia GAR (granturile Academiei Române) – filologie [vezi 1, p. 62].

Dăruirea și munca asiduă a distinsei savante au fost apreciate cu următoarele distincții: Premiul de Stat clasa II (în colectiv), pe anul 1953; Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române (1960); Ordinul Muncii clasa a III-a (1963); Premiul revistei „Flacăra” pentru lingvistică (1990). În anul 1992, cu ocazia aniversării a 60-a a eruditei cercetătoare, în semn de „stimă, recunoaștere și recunoștință, cu merite de netăgăduit în domeniul romanisticii” comitetul de redacție al revistei bucureștene *Limba română* a editat un număr special *Omagiu Mioarei Avram* (nr. 1-2, ianuarie-februarie), iar ulterior Editura Academiei Române i-a tipărit volumele *Studii de morfologie a limbii române* (2005) și *Studii de sintaxă a limbii române* (2007).

Înzestrată de natură cu o fire blândă, deschisă spre lume și semeni, Mioara Avram a fost și a rămas o cercetătoare pilduitoare, exigentă cu sine, dar și cu colegii, un model de înaltă probitate profesională, un exemplu de muncă onestă și dăruire totală pentru prosperarea limbii române. A fost o personalitate de la care au avut ce învăța toți cei care i-au fost în preajmă. Suntem recunoscători pentru tot ce a publicat de-a lungul timpului. Chiar dacă nu mai este printre noi, și la cei 85 de ani de la naștere distinsa savantă a fost, este și va rămâne peste ani și ani un pilon de bază al lingvisticii românești.

Referințe bibliografice

1. Pohilă, Vlad. *Mioara Avram* (n. 1932). În: „Limba Română” [Chișinău], 2002, nr. 1-3.
2. Sala, Marius. *Mioara Avram. La 60 de ani*. În: „Revistă de lingvistică și știință literară”, 1992, nr. 3.
3. *Ibidem*.
4. Pohilă, Vlad. *Mioara Avram 1932-2004*. În: „Calendar național”. Chișinău: BNRM, 2017.
5. Vintilă-Rădulescu, Ioana. *Mioara Avram (4.II.1932-11.VII.2004)*. În: „Studii și cercetări lingvistice”. București, 2005, nr. 1-2.
6. Popescu-Marin, Magdalena. *O eminentă gramaticiană*. În: „Limba Română” [Chișinău], 2004, nr. 7-8.
7. Avram, Mioara. [Discurs la discutarea proiectului asupra unor rectificări ale ortografiei limbii române]. În: „Ortografia limbii române: trecut, prezent, viitor”. Iași: Institutul European, 1992.
8. Vezi și: Avram, Mioara. *Limba română în Republica Moldova (Analogii istorice generatoare de optimism)*. În: „Revistă de lingvistică și știință literară”, 1992, nr. 3.
9. *Uniți prin limbă, cuget și simțire* (Interviu cu lingvistele Mioara Avram și Flora Șuteu. Consemnare de Vlad Pohilă). În: „Glasul”, 1990, 9 august.

Teodor COTELNIC
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)